

1. melléklet

Tájékoztató a felügyeleti felülvizsgálati folyamat keretében kiemelten kezelt kockázatos portfóliókról és a hozzájuk kapcsolódó többlettőke előírásáról

„A tőke megfelelés belső értékelési folyamata (ICAAP), a likviditás megfelelőségének belső értékelési folyamata (ILAAP) és felügyeleti felülvizsgálatuk” című útmutató részét képezi az 1. számú melléklet, amely áttekinti azokat a kockázatt vállalásokat, kockázatos portfóliókat, amelyek tekintetében az MNB az intézmények belső tőkeszükségletének számításakor többlet tőkét vár el, illetve amelyeket fokozott figyelemmel ellenőriz. Az itt közzétett kockázatos portfóliókat az MNB évente felülvizsgálja.

A CRD IV¹ 103. cikke² alapján, amennyiben az MNB olyan kockázatokat azonosít hasonló kockázati profillal, üzleti modellel rendelkező intézményeknél, amelyekből a pénzügyi rendszerre nézve számottevő kockázat eredhet, akkor lehetősége van arra, hogy ezeket az intézményi kockázatokat az ICAAP-re vonatkozó felügyeleti felülvizsgálatok (a továbbiakban: felügyeleti felülvizsgálat) során egységesen kezelje. Ennek fő eszköze a kockázatos portfóliók meghatározása.

A Tájékoztató azokat a portfóliókat tartalmazza, amelyek az elemzési – felügyelési információk alapján a magyar piacon jelenlévő és különös felügyeleti aggodalomra okot adó kockázatokat jelentenek, ezért kezelésükhöz elvárható és indokolt a többlettőke tartása az érintett intézményektől. Az MNB főszabályként a kockázatos portfóliókban megjelölt kockázatok, tevékenységek vonatkozásában a fennálló teljes portfólióra írja elő a többlettőke követelményt, az ettől való eltérést az adott portfóliónál külön jelezzük. Az MNB valamennyi portfólió esetén elvárja, hogy az intézmények mutassák be számára, hogyan kezelik kockázatos portfólióikat az 1., illetve a 2. pillér keretében.

A követelmény előírásával az MNB az alábbi fő célokat kívánja elérni:

- Egyes kockázatok tekintetében szükséges felhívni az érintett intézmények figyelmét arra, hogy a tevékenység kockázatát a felügyeleti hatóság olyan jelentősnek találja, hogy fedezéséhez indokoltnak tartja többlettőke képzését, amelynek mértékét az alkalmazott kockázatkezelési módszerek színvonalához kötötten 0%-tól 100%-ig terjedő sávban határozhatja meg a komplex felügyeleti felülvizsgálat alá tartozó, a tőkeszükséglet számítására fejlett mérési módszert alkalmazó intézmények esetében. Azon intézmények esetében, amelyeknél az alkalmazott kockázatkezelési módszerek magas színvonalúak, a vonatkozó felügyeleti ajánlásoknak megfelelnek, 0%-os a többlettőke előírás, gyenge kockázatkezelés esetén maximális mértékű lehet az előírás. A sztenderd módszert alkalmazó intézmények esetében a többlettőke-előírás mértéke 10-100%-ig, illetve 50-100%-ig terjedhet.
- Más kockázatok (termék, tevékenység, gyakorlat) esetében felügyeleti cél a piac védelme a kockázat kontrollálatlan terjedésétől. Ebben az esetben az MNB a kockázatot olyan jelentős mértékűnek találja, amely komoly veszélyeket hordoz az

¹ az Európai Parlament és a Tanács 2013/36/EU irányelve a hitelintézetek tevékenységéhez való hozzáférésről és a hitelintézetek és befektetési vállalkozások prudenciális felügyeletéről, a 2002/87/EK irányelv módosításáról, a 2006/48/EK és a 2006/49/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről

² 103. cikk: Felügyeleti intézkedések alkalmazása a hasonló kockázati profillal rendelkező intézményekre

(1) Amennyiben az illetékes hatóságok a 97. cikk alapján megállapítják, hogy a hasonló kockázati profillal rendelkező intézmények – például a hasonló üzleti modellek vagy a kitétségek hasonló földrajzi helye alapján – hasonló kockázatoknak vannak vagy lehetnek kitéve vagy hasonló kockázatokat jelentenek a pénzügyi rendszer számára, a 97. cikkben említett felügyeleti felülvizsgálati és értékelési eljárást hasonló vagy azonos módon alkalmazhatják ezekre az intézményekre.

adott intézmény, az intézmény ügyfelei, és több intézmény egyidejű kockázatvállalása esetén az egész piac tekintetében. E kockázatok esetében az MNB az alkalmazott kockázatkezelés színvonalának megfelelően 50-100%-os, valamint esetenként minimum 100%-os pótlólagos tőke előírást alkalmaz a kockázatok megfelelő tőkével való fedezettségének biztosítása érdekében.

Amennyiben a vizsgált intézmény kellően alátámasztja az általa használt modell vagy a kialakított gyakorlat megfelelőségét, az MNB eltérhet az itt foglaltaktól a kockázatos portfóliók vonatkozásában.

Az MNB a versenysemlegesség és az egyenlő elbírálás elvét alkalmazva, az elvárásokat továbbra is a közérdek (general good)³ részének is tekinti, éppen ezért azokat egységesen alkalmazza minden érintett piaci szereplővel szemben. Ez azt is jelenti, hogy a hazai összevont alapú felügyelet alá nem tartozó pénz- és tőkepiaci szereplők (beleértve a Magyarországon tevékenykedő fióktelepeket is) esetében is elvárja az alábbi feltételeknek megfelelő piaci viselkedést, amelyeknek egyéb felügyeleti eszközökkel, illetőleg a nemzetközi együttműködés során szerez érvényt.

Az MNB által kiemelten kezelt kockázatok, amelyek a CRD/CRR hatálya alá tartozó intézményeknél felmerülhetnek

Általános előírás a 90 napon túli késedelemben lévő hitelekkel és a retail gépjármű finanszírozással kapcsolatban

Az alábbi 1. és 2. pontban nevesített állományok tekintetében az egyes hitelintézetek értékvesztés-képzési gyakorlatától függ az elvárt többlettőke-követelmény mértéke. Ezen pontok esetében az MNB célja az intézmények prudens fedezetértékelésének és értékvesztés-képzési gyakorlatának ösztönzése, a várt hitelezési veszteségek megfelelő fedezettségének biztosítása alapvetően értékvesztéssel, ennek elmaradása esetén tőkével.

1. A 90 napon túli késedelemben lévő hitelekkel várható veszteségek fedezettsége

A hitelintézetek nem teljesítő hitelállományának (NPL) aránya 2014 első félévének végén továbbra is magas szinten állt; a teljes szektor szintjén a vállalati portfólió esetében 18,5%, a háztartási portfólió esetében 18,6% volt az NPL állomány aránya. Amíg ez az arány ilyen magas, addig az MNB különösen fontosnak tartja, hogy a nem teljesítő hitelekkel várható veszteségek fedezettségét az intézmények a fedezetek prudens értékelésével és a szükséges értékvesztés megképzésével biztosítsák.

Az MNB a kockázatos portfóliókra vonatkozó elvárásainak megfogalmazásában a megfelelő mértékű értékvesztés megképzésére helyezi a hangsúlyt, mivel:

- az intézmények által alkalmazott fedezetértékelés gyakorlata eltérő;

³ Az EU Bizottsága 97/209/6. számú magyarázata szerint a közérdek védelmének tekintendő: „Az ügyfelek, a munkavállalók, a társadalombiztosítás, a fogyasztók, a hazai pénzügyi szektor megítélésének, a társadalmi rend, a szellemi tulajdon, a kultúrpolitika, a nemzeti történelmi és művészeti örökség, az adórendszer egységességének, a közúti forgalom biztonságának, a hitelezők, az igazságszolgáltatás védelme, a családok megelőzése.”

- a piacok alacsony likviditása jelenleg korlátja az alkalmazott fedezetekből való megtérülésnek: jelen gazdasági helyzetben a hitelügyletek mögött álló egyes fedezetek az ingatlan- és a használt gépjármű piac stagnálása miatt nehezen vagy egyáltalán nem értékesíthetőek.

Az MNB a megtérülési tapasztalatok alapján egy átlagos 40%-os veszteség rátát állapít meg a fedezett hitelportfoliókra, és elvárja, hogy a hitelintézetek a nem teljesítő állományokból várható veszteségeket legalább 40%-ban értékvesztés megképzésével fedezzék. A megtérülési tapasztalatok a fedezetlen hiteleknél magasabb, 80% körüli veszteségrátát mutatnak, ezért a fedezetlen állományokra átlagosan minimum 80%-os értékvesztés az elvárt.

Előírt többlettőke nagysága: a 90 napon túli késedelemben lévő (retail gépjármű finanszírozás nélkül vett) portfolióban szereplő kitettségek esetén az MNB által elvárt minimális átlagos portfoliószintű értékvesztés és az erre a portfolióra az intézmény által megképzett átlagos értékvesztés mértéke közti különbség.

2. Retail gépjármű finanszírozás

Az MNB megítélése szerint a retail gépjármű finanszírozási portfolió esetében a 90 napon túli késedelemben lévő állományok növekedése mellett a rendelkezésre álló fedezetek érvényesíthetősége, értékesítése a jelen piaci körülmények között problémákat okozhat, ezért itt is megköveteli a megfelelő értékvesztés elszámolását. Az MNB a gépjármű fedezetek értékelésénél az EUROTAX árat veszi figyelembe. Azon gépjárművek esetében, amelyek életkora meghaladja a 12 évet, a fedezet értékét az MNB nullának tekinti.

Előírt többlettőke nagysága: a 90 napon túli késedelemben lévő portfolióban szereplő kitettségek forintban számított értékének és a figyelembe vett fedezetek értékének, valamint a megképzett értékvesztés összegének a különbsége, vagy - ha az intézmény ki tudja mutatni - a 90 napon túli késedelemben lévő portfolióban szereplő kitettségek forintban számított értékének és a várható megtérülés értékének, valamint a megképzett értékvesztés összegének a különbsége.

3. Balloon/bullet ügyletek

Az elmúlt időszak tapasztalatai alapján az MNB továbbra is kockázatosnak ítéli azokat az éven túli lejáratú ügyleteket, amelyeknél a futamidő alatt a kamatok és díjak megfizetése történik meg, míg a tőketörlesztés egésze, vagy döntő – 60% vagy annál nagyobb arányú – része a futamidő lejáratakor esedékes.

Előírt többlettőke nagysága: Ezen portfolió 90 napon túli késedelemben lévő részére a többlettőke számítása az 1. pontban részletezettek szerint történik. A teljesítő, illetve a 90 napon belüli késedelmű állományra az érintett portfolió 1. pillér alatti tőkeszükségletének 0-100%-a az előírható többlettőke a komplex felügyeleti felülvizsgálat alá tartozó, fejlett mérési módszert alkalmazó hitelintézetek esetében. A sztenderd és egyszerűsített felügyeleti felülvizsgálat alá tartozó, a hitelkockázat tőkeszükségletének számítására sztenderd módszert alkalmazó hitelintézetek esetében az érintett portfolió 1. pillér alatti tőkeszükségletének 50-100%-a a többlettőke-követelmény előírás mértéke. Az MNB elvárja

továbbá, hogy az intézmények alap esetben a balloon/bullet ügyletekre magasabb kockázati súlyt alkalmazzanak, mint az azonos portfólióba tartozó, nem ballon/bullet ügyletek esetén.

4. Devizában denominált hitelek

A válság következményeként megnövekedett devizaárfolyam kockázat jelentős nehézségeket eredményezett elsősorban a háztartási és kkv szektor devizahitel-állományának törlesztésében a hitelek devizaneme és az adósok jövedelme közötti eltérő denomináció miatt, amely a jövedelmekkel vagy a fedezetekkel azonos denominációjú kitétségekhez képest további emelkedést eredményezett az intézmények hitelkockázatában.

A deviza alapú hitelezés kockázatának jellemzője a piaci kockázat és a hitelkockázat között fennálló nem-lineáris viszony, mivel a devizaárfolyam emelkedéséből eredő piaci kockázat aránytalanul nagy hatást gyakorolhat egy intézmény devizahitel portfóliójának hitelkockázatára, esetenként jelentősen befolyásolva az intézmény teljes kockázati profilját.

A devizában történő hitelezés magasabb reziduális kockázatot is okozhat abban az esetben, ha a hitel fedezetének értéke nem követi az árfolyam emelkedésből származó kitétség-érték növekedést, emellett egy intézmény a hitelkockázat koncentrációjával is szembesülhet, ha hitelportfóliójának nagy része ugyanabban a devizában, vagy erősen korreláló devizanemekben denominált.

Az MNB – figyelemmel az Európai Rendszerkockázati Testület devizahitelezésre vonatkozó ajánlására, illetve az EBA iránymutatására⁴ – továbbra is fontosnak tartja, hogy az intézmények a devizahitelezéssel kapcsolatos kockázatok – különösképpen a hitelezési és piaci kockázatok közötti nem lineáris viszonyból eredő kockázatok – fedezéséhez megfelelő tőkeállományt tartsanak fenn.

Előírt többlettőke nagysága: komplex felügyeleti felülvizsgálat alá tartozó hitelintézetek esetében az érintett portfólió 1. pillér alatti tőkeszükségletének 0-100%-a, sztenderd és egyszerűsített felügyeleti felülvizsgálat alá tartozó, a hitelkockázat tőkeszükségletének számítására sztenderd módszert alkalmazó hitelintézetek esetében az érintett portfólió 1. pillér alatti tőkeszükségletének 10-100%-a.

5. A devizaárfolyam-kockázat tőkekövetelményének számítása a volatilis piaci körülmények fennállásáig

Az MNB megítélése szerint a devizaárfolyamok volatilitása továbbra is olyan mértékű kockázatot jelent, amelyet a hitelintézeteknek folyamatosan figyelniük és értékelniük kell. A CRR 351. cikkével összhangban - amennyiben az adott intézmény teljes nettó devizapozíciójának és nettó aranypozíciójának a 352. cikkben meghatározott eljárás szerint számított összege (beleértve mindazon devizapozíciókat és aranypozíciókat, amelyek esetében a tőkekövetelmény belső módszer szerint kerül kiszámításra) meghaladja az

⁴ Az Európai Rendszerkockázati Testület ajánlása (2011. szeptember 21.) a devizahitelezésről (ERKT/2011/1), illetve http://www.eba.europa.eu/documents/10180/655339/EBA_2014_00040000_HU.pdf/16205104-550a-4183-9155-c803a86bbce9

intézmény szavatoló tőkéjének 2 %-át - akkor az intézményeknek meg kell határozniuk a devizaárfolyam-kockázathoz kapcsolódó tőkekövetelményüket.

Azon hitelintézetek esetében, amelyeknél komplex felügyeleti felülvizsgálat kerül lefolytatásra, az MNB e tekintetben elvárja a sztenderd módszertől eltérő, kockázatérzékenyebb belső modell használatát és bemutatását a felügyeleti felülvizsgálat során.

Az egyszerűsített és sztenderd felügyeleti felülvizsgálat körébe tartozó hitelintézetek esetében – az említett küszöbszint feletti pozíció esetén – elvárt a felügyeleti honlapon található VaR modell vagy az intézmény által fejlesztett belső modell alkalmazása.

Előírt többlettőke nagysága: felügyeleti felülvizsgálat esetén az alkalmazott modell bemutatása és felügyeleti értékelése után egyedileg kerül meghatározásra a többlettőke. Az egyszerűsített és a sztenderd felügyeleti felülvizsgálat körébe tartozó hitelintézeteknél a többlettőke az MNB VaR modellje által számolt érték és az intézmény által a CRR előírásai szerint számolt szabályozói érték tőkekövetelmény különbözete.

6. Többszöri átstrukturálás

A felügyeleti vizsgálati tapasztalatok alapján egyre gyakrabban fordul elő, hogy egyes ügyletek ismétlődően átstrukturálásra kerülnek, és ezekre az átstrukturált ügyletekre nem történik meg a portfólió minőségének megfelelő értékvesztés megképzése.⁵ Az ilyen gyakorlat jelentős kockázatot jelent az egyes intézményekre. Ezért azokra az ügyletekre, amelyek vonatkozásában 2011. január 1-je óta már legalább kétszer történt átstrukturálást célzó szerződésmódosítás (az állami adósságmentő programban történő részvételen túl), és amelynek során a hitelintézet további türelmi időt adott az adósnak a kamat és/vagy a tőketörlesztésre, és az ezzel járó kockázatnövekedést az értékvesztés növekedése nem követte, az MNB többlettőkét ír elő.

Előírt többlettőke nagysága: az érintett portfólió 1. pillér alatti tőkeszükségletének 50-100%-a.

7. Kombinált lakossági hiteltermékek

Az MNB az olyan lakossági termékeket, amelyek valamilyen megtakarítási formát (például életbiztosítást) kombinálnak egy hiteltermékkel, több szempontból is kockázatosnak tartja. Az érintett pénzügyi intézmények gyakran nem rendelkeznek naprakész információval az adós fizetési képességéről és hajlandóságáról, így a hitelintézet nem tudja időben megtenni a szükséges lépéseket az adós késedelmes vagy nem fizetése esetén. További kockázatokat lát az MNB abban az esetben, ha a hitelfelvétel és a megtakarítás devizaneme eltérő.

Előírt többlettőke nagysága: A kombinált lakossági hiteltermékek esetében a 2013. március 1-je után felépülő portfólióra ír elő az MNB többlettőkét, amely nagysága az érintett portfólió 1. pillér alatti tőkeszükségletének 50-100%-a. A forint alapú hitellel kombinált lakástakarék-pénztári termékekre a többlettőke-előírás nem vonatkozik.

⁵ Az MNB átstrukturálás alatt a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások éves beszámoló készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 250/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet 2. § 48. pontjában szereplő meghatározásokat érti.

8. Független közvetítők közreműködésével kialakult lakossági hitelportfoliók

Az MNB rendelkezésére álló adatok alapján megállapítható, hogy azon lakossági hitelportfoliók esetében, amelyek független közvetítők közreműködésével kerültek a hitelintézetek portfóliójába, jóval nagyobb a 90 napon túli késedelemben lévő állomány aránya, mint a saját értékesítési hálózat által közvetített hitelek esetében. Az MNB célja, hogy az egyes hitelintézetek a független közvetítők kiválasztása és folyamatos monitoringja során olyan eszközöket alkalmazzanak, melyek segítségével biztosítható, hogy az így felépült portfólió minősége megfeleljen a hitelintézet által támasztott követelményeknek. Ezért, amennyiben a független közvetítők tevékenységének eredményeként kialakult lakossági hitelportfolió (együttesen és nem közvetítőnkénti) minősége rosszabb, mint a saját értékesítésű lakossági portfólió minősége, úgy az MNB többlettőkét vár el a hitelintézetektől.

Előírt többlettőke nagysága: a független közvetítők közreműködésével felépült portfólió 1. pillér alatti tőkeszükségletének 0-20%-a. A többlettőke mértékét a hitelintézet által a független közvetítők alkalmazására kialakított kontroll környezet (közvetítők előzetes szűrése, oktatása, ellenőrzése, visszamérése, stb.) minősége alapján határozza meg az MNB.

9. Követelés fejében átvett ingatlan-portfólió

Az MNB eddigi vizsgálati tapasztalatai alapján a követelés fejében átvett ingatlanok az utóbbi évek ingatlanpiaci folyamatai következtében jelentős értékvesztést szenvedtek el. A jelenlegi gazdasági környezetben – a lassan kibontakozó javulás ellenére – több olyan kockázatot lát az MNB, amely az átvett ingatlanok könyv szerinti értékének emelkedését korlátozza, illetve annak esése irányába mutat. Az átvett ingatlanok sokszor eleve rosszul teljesítenek, és az átvevő hitelintézet számára is kihívást jelenthet gazdaságos üzemeltetésük. Az ingatlanok üzemeltetési, fenntartási költsége számottevő erőforrásokat emészthet fel, jelentős költségként jelentkezve az eredmény-kimutatásokban, továbbá az értékelés tényezőiben rejlő bizonytalanságok (pl. a kihasználtság változása) jelentős volatilitást eredményeznek a könyv szerinti értékben.

A vizsgálati tapasztalatok alapján az is elmondható, hogy a követelés fejében átvett ingatlanok tőkekövetelményének számítása az egyes intézményeknél jelentős eltérést mutat. Az MNB véleménye szerint a sztenderd módszert alkalmazó hitelintézeteknél a 100%-os kockázati súly (azaz a 8%-os tőkekövetelmény) a jelenlegi ingatlanpiaci helyzetben nem fedezi a visszavett ingatlanok kockázatát, ezért egységes többlettőke követelményt ír elő ezen hitelintézetek számára, és az olyan modellt használó hitelintézetek számára, amelyek esetében az MNB a belső modell alapú tőkekövetelmény számítást a 2. pillér alatt nem fogadta el.

Előírt többlettőke nagysága: A követelés fejében átvett ingatlan portfólió 1. pillér alatti tőkeszükségletének 100%-a.